

Հ Ո Ո Ւ Թ

Այս համառոտ գիրքին ներթել կը կազմէ հովուերդական սիրուն դրուագ մը, ուր քնդլուկ կեանքի եւ երկիրդածութեան քաղցրութիւնը պարզ ալլ դեղեցիկ արուեստով մը կը պատկերացուի:

Գիւլքը անդի կ'ունենայ Դատաւորաց շրջանին, Վաւուրտ դատելոյ դատաւորացն (Ա. 1), եւ այդ պատճառաւ ալ Դատաւորաց Գիրքէն անմիջապէս յետոյ դեանդուած է Հռութ Եօթանասնից Թարգմանութեան մէջ, որուն կը հետեւին Վուլկաթան եւ արդի Թարգմանութիւնները: Հին Կտակարանի երբայական բնագրին մէջ Հռութ կը դառնուի գիրքին վերջերը՝ Երգ Երգոցի եւ Ոգրքի միջեւ:

Գիրքին կը վերագրուին մէկէ աւելի նշանակաւոր. 1) Ազգաբանութիւն մը հարթալի Պաւլթին համար: Թէեւ Թազաւորաց առաջին երկու գիրքերը շատ ընդարձակ տեղեկութիւններ կու տան Պաւլթի մասին, լուռ կը մնան սակայն անոր ծննդաբանութեան նկատմամբ, եւ Հռութ սահմանուած ըլլալ կը Թուի լեցնելու այս Թերին: Պատմութեան իսկոյն կը վերջանայ ծնունդովը Ուրէդի որ հայրն է Պաւլթի հօր Յեսէի (Դ. 17): Յաջորդ համարները (Դ. 18-22) հետաւորար յեանագոյն յաւերում մըն են, ըստ Սեւլիի: 2) Գիրքը բաւական կարեւորութեամբ կը լեչանէ անգլաւի մեծնոց ամուսնի մը հանդէպ մերձաւորագոյն ազգականին ունեցած պարտականութիւնը, որ է ամուսնանալ անոր այրիին հետ եւ դաւակ ու ժառանգ յարուցանել: Այդ մասին Իսրայէլի մէջ յառաջագոյն յարգուած սովորութիւնն ալ կը յիշէ (Դ. 7): 3) Գրուածքը՝ լեչանով Հռութի Մովարացի մը ըլլալը՝ կերպով մը կը պաշտպանէ այն դադափարը

թէ Հեթանոսներն ալ կարող են եւ իրաւունք ունին մասնակցելու Իսրայէլի փրկութեան: Կրօնական եւ ցեղային այս լայնախոհութեան գաղափարական մը կ'ընծայէ Հին Կրտակարանի մէջ Յովնանի պատմութիւնը միայն: 4) Այս պատմութեանը քննադակի բողոք մըն է Եզրի եւ Նէեմիի խառն ամուսնութեանց նկատմամբ դրած խիստ օրէնքներուն դէմ: Մովարացի աղջկան մը, հեզ եւ բարեպաշտ Հռութին ամուսնութիւնը Աստուած ինքը նուիրագործած է Դաւիթի մէջ հայրը դիմեցնելու երջանիկ բախտին արժանացնելով զայն, ինչո՞ւ հիմա այսքան խիստ օրէնքներով բացարձակապէս արգիլել խառն ամուսնութիւնները, որոնցմէ մեծ բարիքներ ալ կրնան յատալ գալ Աստուծոյ կամքով: Բայց այս պարզ պատմութեան մէջ այսպիսի նպատակ մը տեսնել կը նշանակէ քիչ մը չափէն աւելի հեռանալ անոր պարզութենէն: Շատ անհաւանական է որ, կը գրէ Leary, խառն ամուսնութեան այս դէպքը պատմուած ըլլայ իրրեւ բողոք մը Եզրի (Բ. Եզր, Թ. Ժ.) եւ Նէեմիի (Ժ. 30, ԺԳ. 23 ՀՀ.) բուն բարեկարգութեանց դէմ:

Գրութեան թուականին վերաբերմամբ կարծիքները անհամաձայն են: Ոմանք (Driver, Leary) կը դնեն աքսորէն յառաջ, նկատելով որ գրքին ոճը ընդհանրապէս աւելի հին շրջանին կը պատկանի. իսկ ուրիշներ (Oesterley, Sellin) կը դնեն աքսորէն յետոյ, այն հիման վրայ թէ կան գիրքին մէջ կարգ մը բացատրութիւններ եւ արամաբանութիւններ, որոնք չէին կրնար մտած ըլլալ երբայիւրէնի մէջ նախ քան բարելոնեան գերութիւնը: Սեւլին դիտել կու տայ թէ Հռութ կրնայ ծագում առած ըլլալ այնպիսի ժամանակ մը երբ Պաւլթի տունը բարձ-

բազմոյն դիրքը կը գրաւէր տակաւին ժողովուրդի գիտակցութեան առջեւ: Զորքարէյի անկումէն յետոյ այս պատմութիւնը պիտի չկրնար իբր ապացոյց ծառայել Հաստատելու Համար Հեղինակին գիտաւորութիւնը:

Վերեւ յիշեցինք արգէն թէ Հռութ երայերէն Սուրբ Գրոց մէջ գէպի վերջերը, ույոինքն նուիրագիրքերու բաժնին մէջ գրուած է: Գիրքին ուշ կանոնականացած բլլալը պատճառ մը չէ սակայն ենթադրելու Համար թէ ուշ Հրատարակուած գրքուածք մըն է: Թերեւ, կ'ըսէ Leatoysd, օտարներու Հետ ամուսնութեան մասին առոր Հաճ եւ Հաւան բլլալուն պատճառաւ է

որ ժամանակ մը անյարմար նկատուած է Հրապարակային ընթերցումի: Ետքէն Կանոնի մէջ ընդունուելուն պատճառը անտարակոյս առոր ունեցած առնչութիւնն էր Դուրթի Հետ՝ ծննդարանութեան շնորհիւ:

Քրիստոնէական եկեղեցիին Համար Հռութի անունը անշուշտ անելի յարգելի եւ սիրելի պիտի դառնար իբրեւ Հաւատացեալ տիպար մայր մը, որ մեր Փրկչին մարմնաւոր նաՀապետներուն ծնունդ տուած էր: Ան Հռութի Խորայէյի ժողովուրդին Հետ խառնուելու եւ միանալու իրողութեան մէջ տեսաւ նաեւ նախանկար գուշակութիւնը Հեթանոսացի Քրիստոս կոչման:

Ն. Ե.